

Uporaba službenih psov pri preprečevanju nasilja

Adil Huselja

Povzetek:

Namen prispevka:

Namen prispevka je predstavitev možnosti uporabe službenih psov pri preprečevanju nasilja. Naloga policije v boju proti nasilju je jasna, saj mora zagotoviti varnost državljanov in njihovega premoženja. Pri tem in predvsem pri preprečevanju nasilja imajo v policiji vodniki s službenimi psi vidno in odgovorno nalogo.

Metodologija:

Pri pripravi prispevka je bila uporabljena metoda analize vsebine pisnih virov, ki določajo oziroma obravnavajo uporabo službenih psov za opravljanje nalog policije ter statistične metode za obdelavo podatkov.

Ugotovitve:

Posebne lastnosti službenih psov omogočajo uporabo zlasti pri preprečevanju nasilja, povezanem z množičnimi kršitvami javnega reda in miru, kjer se uporabljajo kot prisilno sredstvo ter na področju proti-terorističnega delovanja, kjer so službeni psi nenadomestljivi pomočniki.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Prispevek potrjuje in hkrati predstavlja uporabnost službenih psov za opravljanje nalog policije, saj ob tehnološkem razvoju ter "usmerjanju" v upravljanje in vodenje človeških virov, nemalokrat zanemarjamo možnosti uporabe živali, celo pri najzahtevnejših opravilih.

Praktična uporabnost:

Uporabnost prispevka se kaže v tem, da omogoča vpogled v paleto možnosti uporabe službenih psov za opravljanje policijskih nalog. Prav tako omogoča primerjavo uporabe službenih psov v slovenski policiji z drugimi policijami, ki uporabljajo službene pse pri svojih nalogah.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Ugotovitve prispevka so namenjene vsem, ki se pri svojem delu srečujejo z varnostno problematiko in še posebej z različnimi oblikami nasilja.

Ključne besede: policija, vodnik službenega psa, službeni pes, prisilno sredstvo, javni red in mir, nasilje, terorizem, proti-teroristično delovanje.

1 UVOD

»Živali so imele v preteklosti ključno vlogo za življenje ljudi« (Marinšek, 2007: 11). Odkar ga je človek udomačil je pes njegov prijatelj, ki ga spremlja ves čas in vsepovsod (Huselja, 2007). Zato ni presenetljivo, da se vedno bolj začenjamo zavedati pomena živali kot sopotnikov v našem življenju in njihovega ugodnega vpliva na ljudi (Marinšek, 2007). Na eni strani so psi naši ljubljenci, prijatelji in nepogrešljivi spremljevalci, na drugi strani pa tudi pomočniki, ki pomagajo zagotavljati varnost oseb in premoženja, iskati pogrešane osebe, odkrivati prepovedane droge, eksplozive in druge stvari. Skratka, uporabljajo jih že skoraj vsepovsod, saj se področja dejavnosti nenehno širijo (Huselja, 1999). Ne glede na tehnološki razvoj in druge oblike razvoja, uvedbo različnih tehničnih sredstev oziroma pripomočkov, je uporaba službenih psov še vedno aktualna.

Ker mediji poročajo o kriminaliteti in nasilju na senzacionalističen način je svet videti poln nasilja (Petrovec, 2003). Vlogo in pomen policije v moderni demokratični družbi med drugim določajo njene pristojnosti, ki so zapisane v zakonih in podzakonskih aktih, pri čemer je na prvem mestu varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi. Izrednega pomena za policijo pa je dejstvo, na kakšen način in s kakšnimi sredstvi bo policija opravila svoje naloge. Zato je zakonodajalec dal policiji določene pravice, ki jih državljanji nimajo (Žaberl, 2001). Tako ima policija pooblastila in prisilna sredstva, s katerimi ukrepa zoper posameznike ali množice, da bi zavarovala življenja ljudi, njihovo osebno varnost in premoženje, preprečevala, odkrivala in preiskovala kazniva dejanja in prekrške, odkrivala in prijemala storilce kaznivih dejanj in prekrškov itd. Med prisilna sredstva se uvršča tudi službeni pes, ki se lahko uporablja skladno z določbami Zakona o policiji in Pravilnika o policijskih pooblastilih. Še večja vloga službenih psov pa je zagotovo pri preventivnem delovanju, pri vsakodnevnem opravljanju nalog policije, kjer se lahko učinkovito uporabijo.

2 UPORABA SLUŽBENIH Psov ZA OPRAVLJANJE POLICIJSKIH NALOG

2.1 Razvoj in splošne značilnosti psov

Pred dvema milijonoma let se je ob koncu pliocena razvila podlaga za sodobne mesojedce. Približno 42. psom podobnih skupin se je razredčilo na današnjih 10. Največji izmed njih, skupini Canis, pripadajo volkovi, šakali, kojoti in psi. Na razvoj prednikov psa so vplivale spremembe podnebja in bivalno okolje. Sposobnost psov za ustvarjanje družbenih odnosov je osnova njihovega uspeha kot živalske vrste. Brez njegove pomoči pri varovanju doma, sodelovanja pri lovu, čuvanju čred in navora pri vleki tovorov, človeštvo ne bi napredovalo tako kot je, in zelo verjetno v mnogih delih sveta ne bi mogli preživeti (Dr. Fogle, 1997). Pes velja za najstarejšega človekovega prijatelja in pomočnika (Vidic, 1999). »V severnem Izraelu so namreč našli 12.000 let star paleolitski grob s človeškim in pasjim okostjem« (Marinšek, 2007: 7)¹.

Sicer pa razvoj človekovega odnosa do psa, lahko razberemo iz ljudske umetnosti, religije, literature in umetnosti². V današnjem času pa so psi »vpleteni« v naše vsakdanje življenjske dejavnosti, enim za preživetje, drugim za šport, tretjim za zabavo, četrtem za prijateljstvo,

¹ »Okostji sta bili tesno skupaj in človekova roka je bila položena tako, da je objemala psa. Način pokopa jasno kaže na prijateljsko vez med človekom in psom, mogoče celo na nerazdružljivo navezanost« (Marinšek, 2007: 7), kar današnji odnos med človekom in psom zagotovo potrjuje.

² Na egipčanskih freskah je ohranjenih zelo veliko podob psov, največ pa upodobitev psov pri lovu; reliefi iz Nimruda v starem asirskem imperiju (2. tisočletje pr. n. št.) prikazuje psa, ki ga drži vojak; veliko mozaikov v starih, zgodovinskih zgradbah v sosednji Italiji pa krasijo podobe psov z besedami »cave canem« (pozor pes).

petim za delo in še bi lahko naštevali, saj se odnos do psov razlikuje glede na dele sveta (Marinšek, 2007). »Zaradi izjemnih telesnih in duševnih zmogljivosti so naloge psa številne in zelo različne. Telesno je močan mesojed z zelo razvitimi čutili, od katerih nekatera presegajo sposobnosti človekovih čutil. Njegovo telo je zelo prilagodljivo in mu omogoča preživetje ob različni hrani. Za nas je njegova najpomembnejša lastnost izrazito družabno vedenje. Enako kot za ljudi je tudi za pse značilen čredni nagon« (Dr. Fogle, 1997: 7). Pastirske pasme psov, ki so bile najprej namenjene varovanju, pozneje tudi delu z živino, so zelo priljubljene po svetu, saj se ti psi danes uporabljajo za vojaške in obrambne namene (Dr. Fogle, 1997). Sicer pa so pse v svojih bojnih vrstah uporabljali Egipčani, Huni in Rimljani, ki so z napolitanskim mastifom bistveno okrepili bojne vrste legionarjev³ (Priročnik, 2007). Tudi v obeh svetovnih vojnah so bili vojaški psi vključeni za opravljanje različnih nalog. Pri tem je najpogosteje bil čuvaj in zasledovalec nasprotnika. V II. svetovni vojni pa se je uporaba psov v primerjavi s I. svetovno vojno povečala tri do štirikrat⁴ (Priročnik, 2007).

2.2 Zgodovinski pregled uporabe psov za opravljanje policijskih nalog

»Policista in službenega psa povezuje več stoletij trajajoča praksa medsebojnega sodelovanja v boju proti kriminalu in neredom, saj policijske organizacije po vsem svetu niso spregledale vloge psa kot policistovega partnerja pri opravljanju najrazličnejših nalog« (Priročnik, 2007: 45). »Uporaba psov v policiji ima že zelo dolgo tradicijo, če pri tem upoštevamo skromne začetke v Nemčiji in Ameriki« (Zidar, 1999: 9). »Uporaba psov v policijske namene je bila prvič opisana v 15. stoletju v Angliji. V 18. stoletju so pričeli uporabljati pse v Ameriki, leta 1895 v Parizu in 1896 v Nemčiji, kjer je bil razvoj najhitrejši« (Huselja, 1999: 7). Uporaba psov za policijske potrebe je postala redna praksa v Evropi v 19. stoletju, uporabljali pa so jih predvsem za iskanje kriminalcev in za obrambo policistov (Priročnik, 2007). V Nemčiji je »konjeniški stotnik Max von Stephanitz s svojimi sodelavci ustvaril nemškega ovčarja, ki je še vedno najštevilčnejša pasma policijskih psov« (Vidic, 1999: 10).

Čeprav je v Sloveniji bilo zanimanje za uporabo policijskih psov že pred I. svetovno vojno⁵, med I. in II. svetovno vojno pa je ljubljanska policija uporabljala pse, ki jih je kupovala od dunajske policije, se uradni začetki šolanja in uporaba službenih psov štejejo z aktivnostmi na tem področju po osvoboditvi, leta 1945 (Priročnik, 2007). Prvi skromni poskusi šolanja segajo v leto 1947. »V letu 1948 pa je bilo sklenjeno, da se ustanovi center za šolanje službenih psov, ki bo izbral pse ustreznih lastnosti in jih izšolal za pomoč miličnikom pri opravljanju njihove službe« (Priročnik, 2007: 47). S prihodom Janeza Klemenčiča in Bogdana Sežuna v milico, se je začel velik preobrat v zgodovini šolanja policijskih psov na Slovenskem. »Prvega januarja 1949 se je v Šoli službenih psov pričelo sistematično delati in ta datum velja za datum uradne ustanovitve šole« (Priročnik, 2007: 48). Ker takrat postaje ljudske milice niso imele svojih vodnikov službenih psov (v nadaljevanju VSP), so inštruktorji in tečajniki iz šole opravljali tudi operativne naloge, med katerimi so bile »predvsem preganjanje ostankov različnih oboroženih tolpa ter zasledovanje prebežnikov čez državno mejo« (Priročnik, 2007: 50).

Z ustanovitvijo šole za policijske pse v letu 1949, se je začel razvoj kinologije ne samo v takratni milici, ampak v celotni Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Šola oziroma sedanji Oddelek za šolanje službenih psov (v nadaljevanju OŠSP) je s strokovnim in prizadevnim delom bistveno vplivala na razvoj kinologije v Sloveniji in pridobila ugled, ki ga ima še danes tako v zunanji kinološki javnosti kot tudi med policijskimi šolami za šolanje službenih psov evropskih držav.

³ Napolitanske mastife so opremili z lahkimi oklepi, na hrbte pa pritrdili smrtonosne osti, kotle gorečega žvepla in smole ter jih tako opremljene poslali v boj.

⁴ Nemci so v obeh vojnah pogosto uporabljali vojaške pse, med katerimi so prevladovali nemški ovčarji, ki so bili izredno dobro izurjeni. Za to pasmo je značilno, da je še danes ohranila primat službenega oziroma delovnega psa.

⁵ Leta 1910 je Celjan, Milan Mitzler napisal knjigo *Pes v preiskovalni službi*.

Tako so psi v tem obdobju postali zvesti pomočniki policistom pri zagotavljanju varnosti in se nešteto krat izkazali pri opravljanju policijskih nalog.

2.3 Organiziranost področja dela službenih psov

Skladno z organiziranostjo policije je tudi področje dela službenih psov urejeno na treh nivojih, in sicer na državnem, regijskem in lokalnem nivoju.

Na državnem nivoju je v Upravi uniformirane policije, v Sektorju splošne policije, višji policijski inšpektor, ki je glavni koordinator za področje dela službenih konj in službenih psov v slovenski policiji in je zadolžen za spremljanje stanja na področju službenih živali; pripravo oziroma usklajevanje predpisov na svojem področju ter vodenje in sodelovanje v delovnih skupinah s tega delovnega področja (Huselja, 2007). Na državnem nivoju je še OŠSP, ki izvaja vse programe usposabljanja VSP in šolanja psov, nudi strokovno pomoč VSP na terenu, zagotavlja zdravstveno oskrbo službenim psom ter opravlja vrsto drugih pomembnih nalog s tega področja.⁶

V vseh policijskih upravah (razen PU Ljubljana in PU Maribor, kjer sta policijski postaji) so v okviru sektorjev uniformirane policije ustanovljene enote vodnikov službenih psov (v nadaljevanju EVSP), kjer delujejo pod enotnim vodstvom in na celotnem območju posamezne policijske uprave. Trenutno je v slovenski policiji 115 VSP, od tega 97 za splošno uporabo s 97 službenimi psi in 18 za specialistično uporabo z 20 službenimi psi za odkrivanje prepovedanih drog in 10 za odkrivanje prepovedanih drog in eksplozivov.

2.4 Pravna podlaga za uporabo službenih psov

Delovanje in uporabo službenih psov urejajo naslednji predpisi:

- Navodilo o šolanju, uporabi in oskrbi službenih psov policije;
- Zakon o policiji (v nadaljevanju ZPol);
- Pravilnik o policijskih pooblastilih (v nadaljevanju PoPP).

Navodilo o šolanju, uporabi in oskrbi službenih psov policije natančno določa delo VSP, vodstvenih delavcev, kjer so le-ti zaposleni ter inštruktorjev OŠSP, pri šolanju, uporabi in oskrbi službenih psov.

ZPol v 50. členu predpisuje, da imajo policisti pri opravljanju nalog pravico uporabiti prisilna sredstva. V 9. alineji prvega odstavka navedenega člena je kot prisilno sredstvo navedena uporaba službenega psa (Zpol, 2006).

PoPP v prvem odstavku 91. člena določa, da se za uporabo službenega psa šteje postopek policista vodnika, pri katerem službeni pes s telesom ali z ugrizom neposredno deluje na osebo. V drugem odstavku pa je navedeno, da se za opravljanje nalog policije lahko uporabljajo samo službeni psi, ki so ustrezno izurjeni in opremljeni in jih vodijo usposobljeni policisti vodniki. (PoPP, 2006). Zato so v OŠSP namenili veliko pozornosti vsem fazam učenja in šolanja psov, saj morajo službeni psi po končanem šolanju dosegati zelo visok nivo usposobljenosti za opravljanje nalog policije. V 92. členu PoPP pa je navedeno še, da mora VSP, če je le mogoče, službenega psa ves čas nadzorovati, da osebe, proti kateri ga uporablja, po nepotrebnem ne poškoduje (PoPP, 2006). Tudi VSP imajo poleg osnovnega tečaja, ki traja 5 mesecev, še dodatna usposabljanja in izpopolnjevanja, ki jih organizira OŠSP z namenom

⁶ Na državnem nivoju opravljajo naloge tudi VSP za splošno in specialistično uporabo, ki so razporejeni v Specializirano enoto za nadzor državne meje ter Specialno enoto.

vzdrževanja visokega nivoja strokovne usposobljenosti za opravljanje najzahtevnejših nalog na terenu.⁷

3 UPORABA SLUŽBENIH Psov ZA SPLOŠNO UPORABO PRI PREPREČEVANJU NASILJA

Pojem nasilja je širok in ga je moč razumeti, proučevati in prikazovati na različne načine, saj se pojavlja v različnih oblikah in na vseh področjih družbenega življenja tako v prvotnih kot v sodobnih družbah. Ne zgolj kriminaliteta oziroma kazniva dejanja organiziranih ali prestopniških združb, ampak tudi vandalizem, poškodovanje javnega premoženja in prevoznih sredstev, »ropi, grožnje in izsiljevanje ljudi, čezmerno uživanje alkohola in drog, nevarna vožnja z motornimi vozili in druge oblike nasilja so le del varnostnih tveganj« (Bohinc, 2004: 13), s katerimi se srečujemo v vsakdanjem okolju. Informacije o nasilju nam prinašajo mediji vseh vrst,⁸ časopisi, televizija in tudi internet (Petrovec, 2003), ki v zadnjih letih dobiva nove dimenzije, tudi na področju širjenja nasilja. Zato ni presenetljivo, da je temeljni cilj Sveta Evrope⁹ »doseči večjo enotnost pri varovanju osebne svobode, politične neodvisnosti in vladavine prava na načelih, ki so podlaga prave demokracije in se na različne načine dotikajo življenja vseh Evropejcev« (Meško, 2003: 5). »Medtem ko je na gospodarskem področju proces evropske integracije potekal dokaj premočrtno, je bil ta razvoj na političnem in varnostnem področju počasnejši« (Krunić, 2000: 356). Od leta 2004 deluje Slovenija kot polnopravni akter evropske in obrambne politike, na to dejstvo pa je vplivalo več dejavnikov, med katerimi izstopajo geopolitični premiki v osrednji in jugovzhodni Evropi (še posebej na Balkanu), kot tudi politične spremembe v Sloveniji (Garb, Bebler, Jelušič, Kopač, Prebilič, Svete, Vegič, 2007). Tako evropska javnost kot njeni politiki so zaskrbljeni zaradi visoke stopnje kriminalitete z znamenji nasilja in nereda v evropskih mestih (Meško, 2003). Ob izbruhu nemirov v evropskih prestolnicah, ne glede zaradi katerih povodov,¹⁰ nam je vsem jasno, da potrebujemo politično Evropo skupnih politik, »nujno pa je treba razvijati tudi nove politike, povezane s priseljivanjem, policijskim in pravosodnim sodelovanjem« (Navarro, Schmit, 2007: 5). Tudi Javier Solana¹¹ se zavzema za »okrepitev zmogljivosti EU, od spremljanja in zgodnjega opozarjanja do preprečevanja konfliktov, obvladovanja kriz in odzivanja na nesreče« (Solana, 2008: 5). Skupni boj proti kriminalu je ena izmed pomembnejših nalog članic Evropske unije (Bebler, 2007) in skupna točka evropskih policij, kjer svoj del odgovornosti in nalog imajo tudi VSP. Tudi dosedanja vloga slovenske policije v mednarodnih varnostnih strukturah in še zlasti v mirovnih in drugih mednarodnih misijah potrjuje potrebo po sodelovanju in hkrati tudi strokovno usposobljenost in kompatibilnost z evropskimi policijami (Huselja, 2008).

In ne glede na varnostne razmere ali oblike nasilja mora biti policija pripravljena na zagotavljanje stabilnih varnostnih razmer, ki omogočajo normalno življenje državljanov. »Globalnost označuje dejstvo, da odslej vse, kar se na našem planetu odvija, ni več le krajevno omejen proces, temveč vsaka iznajdba, zmaga in katastrofa zadeva cel svet, zato moramo svoje življenje in delovanje, svoje organizacije in institucije reorientirati in reorganizirati

⁷ Poleg tega pa morajo vsakodnevno skrbeti za vzdrževanje delovnih sposobnosti in fizične pripravljenosti svojih štirinožnih partnerjev.

⁸ Skladno s povpraševanjem občinstva se mediji osredotočajo na najbolj spektakularne izraze nasilja in občasno v takšnem obsegu, ki je povsem nesorazmeren z dejanskimi nasilnimi dejanji. Po drugi strani pa včasih sploh ne poročajo o skrajnem nasilju, da bi ohranili vtis o poštenosti posameznikov, organizacij ali družbenih sistemov.

⁹ Svet Evrope je najstarejša evropska medvladna organizacija.

¹⁰ Policijsko nasilje nad tujci, objave karikatur preroka Mohameda, huliganski nasilni izgrede nogometnih navijaških skupin...

¹¹ Visoki predstavnik Evropske unije za skupno zunanjo in varnostno politiko.

vzdolž osi lokalno-globalno« (Beck, 2003: 25). Zato tudi policija mora biti pozorna na tiste, navidez »drobne« oblike nasilja, ki v začetni fazi ne predstavljajo kakšnega problema, a zaradi opisanih okoliščin, lahko v hipu prerastejo okvire normalnega in povzročijo varnostni požar, ki lahko zajame ne samo eno mesto, ampak celo državo, celino ali cel svet.¹² VSP s službenimi psi imajo pri zagotavljanju varnosti pomembno vlogo, saj službeni psi delujejo preventivno na potencialne kršitelje predpisov, hkrati pa jih je mogoče uporabiti kot učinkovito prisilno sredstvo zoper storilce prekrškov in kaznivih dejanj, ki lahko negativno vplivajo na stabilnost mesta, države, regije ali celo sveta.

3.1 Preprečevanje nasilja na javnih krajih

3.1.1 Opazovanje

VSP opravljajo naloge policije najpogosteje z opazovanjem, skladno s Pravili policije, katerega je namen "krajše ali daljše časovno obdobje neposredno opazovati določena območja ali varnostne pojave ter preventivno in represivno delovanje" (Pravila policije, 2000: 39). Opazovanje je najosnovnejša oblika policijskega dela. Pojav VSP, še zlasti na krajih, kjer ljudje ne pričakujejo policista, zelo pozitivno vpliva na ljudi, saj se zaradi njihove prisotnosti počutijo bolj varne. VSP opravljajo opazovalne naloge praviloma v paru, lahko pa tudi samostojno, saj službeni pes predstavlja močno oporo VSP tako, da ta lahko samostojno opravlja vse postopke. Zaradi službenih psov imajo VSP več prednosti pred ostalimi policisti. Zaradi službenih psov so veliko bolj »opaženi«, s čimer sta preventivni učinek in izkoriščenost potenciala večja. S postavljanjem na določenih mestih, odkoder imajo pregled nad dogajanjem in gibanjem po posameznih delih območja lahko nadzirajo dogajanje in po potrebi represivno ukrepajo. Največ časa se zadržujejo na krajih, kjer prihaja do največje koncentracije ljudi oziroma na krajih, kjer se pričakujejo storitve prekrškov oziroma kaznivih dejanj. Ker ima službeni pes dobre sposobnosti zaznavanja prisotnosti oseb, je izredno uporaben predvsem za delo v nočnem času in ob zmanjšani vidljivosti.

3.1.2 Patruljiranje

Tudi patroljiranje VSP izvajajo skladno s Pravili policije, "kjer varnostna problematika zahteva pogostejšo navzočnost policistov" (Pravila policije, 2000: 40). Podobno kot pri opazovanju imajo VSP prednosti pred ostalimi policisti. VSP patroljirajo praviloma v parih, še posebej takrat, kadar patroljirajo na območjih, kjer prihaja do koncentracije ljudi in kjer se pričakujejo storitve prekrškov oziroma kaznivih dejanj. Tako lahko učinkovito spremljajo dogajanje v mestih, nadzirajo železniške in avtobusne postaje (postajališča), nakupovalna središča, dele mest, kjer so gostinski lokali in na drugih mestih, kjer se zadržuje večje število ljudi. Pri patroljiranju uporabljajo vozila, da so lahko bolj mobilni, pri čemer se predstavljajo z določenega mesta na drugo, kjer potem opravljajo naloge peš. Na ta način ustvarjajo videz, da je na terenu več VSP oziroma policistov, kar preventivno vpliva na potencialne kršitelje, hkrati pa pozitivno vpliva na občutek varnosti prebivalcev, še zlasti v večjih mestih, kjer je tudi stopnja kriminalitete večja.

3.1.3 Sodelovanje v intervencijski skupini

Za delo v intervencijskih skupinah so VSP s službenimi psi izredno uporabni in učinkoviti.. Njihova vloga je lahko pasivna ali aktivna. Pasivna vloga VSP v intervencijski skupini pomeni, da VSP varuje postopek drugih policistov tako, da VSP s službenim psom ustvari varnostni trikotnik. Pri tem je VSP pozoren na reakcijo oseb, katere imajo policisti v postopku in na samo okolico, kjer se postopek izvaja, s čimer preprečujejo vmešavanje ali poskuse

¹² Globalizacijski učinek potrjujejo številni primeri (objava karikatur preroka Mohameda na Danskem, potovanje olimpijske bakle, evropsko nogometno prvenstvo...), ki so oziroma še vedno vplivajo na varnostne razmere tudi v državah, ki niso neposredno vključene v posamezne dogodke.

preprečevanja postopka s strani drugih oseb. Aktivna vloga VSP pomeni uporabo službenega psa kot prisilno sredstvo, skladno z zakonskimi pogoji. Zaradi prisotnosti in neposrednega varovanja s službenimi psi so intervencije oziroma postopki s kršitelji izredno učinkovite. Poleg tega pri teh postopkih ne prihaja do napadov na policiste, policisti pa ponavadi uporabljajo najmilejša prisilna sredstva, sredstva za vezanje in vklepanje. Namreč navzočnost službenih psov pri postopkih na večino kršiteljev vpliva, da prenehajo s kršitvijo oziroma ne nudijo aktivnega odpora in ne napadajo policistov. Potrebno je poudariti, da VSP opravljajo naloge po ukazu vodje intervencijske skupine, ki vodi delo policistov, saj je to pogoj za usklajeno in učinkovito delovanje.

3.1.4 Uporaba službenega psa kot prisilno sredstvo

Kljub temu, da službeni pes, še zlasti brez nagobčnika, deluje nevarno oziroma zastrašujoče, so uporabe službenih psov kot prisilno sredstvo praviloma brez poškodb. Pri uporabi službenega psa se šteje, da je bil uporabljen kot prisilno sredstvo le v primerih, ko ga je VSP uporabil pri opravljanju nalog policije in za neposredno delovanje na osebo oziroma osebe (PoPP, 2006).

PoPP v prvem odstavku 91. člena določa, da se za uporabo službenega psa šteje postopek VSP, pri katerem službeni pes s telesom ali z ugrizom neposredno deluje na osebo. Navzočnost VSP s službenim psom na določenem kraju že vpliva na potenciale kršitelje, vendar se ne šteje za uporabo službenega psa kot prisilno sredstvo. V drugem odstavku pa je navedeno, da se za opravljanje nalog policije lahko uporabljajo samo službeni psi, ki so ustrezno izurjeni in opremljeni in jih vodijo usposobljeni policisti vodniki (PoPP, 2006). V 92. členu PoPP pa je navedeno še, da mora VSP, če je le mogoče, službenega psa ves čas nadzorovati, da osebe, proti kateri ga uporablja, po nepotrebem ne poškoduje (PoPP, 2006). Ta določba se nanaša predvsem na »prosto sledenje« ali ustavljanje bežeče osebe. V teh primerih mora biti VSP dovolj hiter, da steče za službenim psom in da po ustavitvi osebe, službenega psa ustavi oziroma odstrani in tako prepreči kontakt med službenim psom in osebo.

ZPol v 50. členu predpisuje, da imajo policisti pri opravljanju nalog pravico uporabiti prisilna sredstva. V 9. alineji prvega odstavka navedenega člena je kot prisilno sredstvo navedena uporaba službenega psa.

V 51. členu (ZPol, 2006) je navedeno, da lahko VSP uporabi službenega psa kot prisilno sredstvo:

- z nagobčnikom in na vrvici, v vseh primerih, ko je dovoljena uporaba plinskega razpršilca, fizične sile ali palice. To je v bistvu najmilejša oblika uporabe službenega psa kot prisilno sredstvo, saj mu nagobčnik onemogoča ugriz in morebitne hujše poškodbe;
- z nagobčnikom in brez vrvice za preprečitev bega in prijetje storilca kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti, za preprečitev bega osebi, ki je storila prekršek zoper javni red, za odvrnitev napada nase, na koga drugega ali na objekt, ki ga varuje, in za vzpostavitev javnega reda. Ta oblika uporabe je izredno učinkovita in dokaj pogosto uporabljena v praksi, saj so službeni psi izredno hitri in pri ustavljanju bežečih oseb izredno učinkoviti;
- brez nagobčnika in na vrvici za vzpostavitev javnega reda, če je z dejanji skupine ljudi ogroženo življenje ali osebna varnost ljudi ali premoženje večje vrednosti, in za prijetje storilca kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti. Pri nas so tovrstne uporabe še razmeroma redke, najpogosteje pa se izvajajo ravno pri varovanju javnih zbiranjih športnega značaja, ko so na določenem kraju prisotne različne (navijaške ali

- druge) skupine, ki nato izvršujejo množične kršitve javnega reda in miru oziroma kazniva dejanja;
- brez nagobčnika in brez vrvice, če ne more drugače:
 - o zavarovati življenja ljudi,
 - o preprečiti bega osebi, ki je zalotena pri kaznivem dejanju, za katero je po zakonu mogoče izreči kazen zapora 3 ali več let,
 - o preprečiti bega osebi, ki ji je odvzeta prostost, ali osebi, za katero je izdan nalog za odvzem prostosti, ker je storila kaznivo dejanje, za katero je po zakonu mogoče izreči kazen zapora 3 let ali več,
 - o odvrniti napada na varovano osebo ali objekt,
 - o odvrniti od sebe neposrednega protipravnega napada, s katerim je ogroženo njegovo življenje.

3.1.5 Preprečevanja nasilja ob javnih zbiranjih

Organizacija in izpeljava vsakršne oblike javnega zbiranja zahteva primerno organizacijo in usklajeno načrtovanje (Bureš, 2004). Načrtovanja pa ni mogoče izpeljati brez sodelovanja med vsemi partnerji, med katerimi ima policija skoraj ključno vlogo, še zlasti takrat, ko je javni red in mir ogrožen. Zato so vse oblike javnih zbiranj za policijo »zanimive«, jih morajo bolj ali manj spremljati in se v večini primerov tudi aktivno vključevati.

Zaradi problematike na tem področju dela so v Policiji pripravili posebne usmeritve za delo ob dogodkih z različnimi stopnjami ogroženosti, ki so osnova za načrtovanje, priprave in praktično delovanje ob tovrstnih dogodkih (Usmeritve, 2000). V sklopu tega so določene tudi naloge VSP, še zlasti v primeru zavarovanja prirediteljev »rizične« narave, ko se pričakujejo hujše kršitve javnega reda in miru. Izredno pomembno je, da vodja varovanja pozna lastnosti službenih psov, da lahko ta potencial maksimalno izkoristi, s čimer lahko zmanjša število ostalih policistov, hkrati pa se naloge, ki se izvajajo, izvedejo učinkovito in brez škodljivih posledic. Vodja varovanja mora upoštevati tudi dejstvo, da so službeni psi živa bitja in da zlasti ob dolgotrajnejši uporabi zahtevajo oskrbo s hrano, čisto vodo in počitkom, v slabih vremenskih razmerah (zlasti ob nizkih ali visokih temperaturah) pa tudi izpostavljenost tem obremenitvam. Pri opravljanju tovrstnih nalog morajo biti VSP s svojimi štirinožnimi partnerji tudi ustrezno opremljeni. VSP imajo praviloma službene pse pripete na vrstico in opremljene z nagobčnikom, po potrebi pa službenim psom namestijo zaščitno opremo¹³ (Huselja, 2007). Naloge VSP so pri varovanju javnih zbiranj razdeljene v tri sklopa, in sicer: naloge pred, med in po dogodku. Pozornost VSP in tudi ostalih policistov je pri prvi in tretji usmerjena predvsem na dogajanje v okolici mesta dogodka ter relacijah potovanja obiskovalcev,¹⁴ medtem ko je pri drugi vsebina dela usmerjena predvsem v izvedbo dogodka in je pozornost usmerjena na koncentrirano občinstvo oziroma obiskovalce ali udeležence na samem kraju dogodka.

Pri varovanju javnih zbiranj, zlasti tistih, ki so rizične narave, ponavadi sodeluje več VSP, ki se skupaj s policisti konjeniki in pripadniki Posebnih enot policije pred dogodkom ponavadi razporedijo na različna mesta, tako da spremljajo dogajanje v okolici kraja dogodka. Tako lahko učinkovito spremljajo dogajanje v samem mestu, nadzirajo železniške in avtobusne postaje (postajališča), zlasti v primeru spremljanja organiziranih skupin¹⁵, jih po potrebi

¹³ Med zaščitno opremo za službene pse sodijo zaščitni (neprebojni) jopič in zaščitni copatki, ki ščitijo tačke na površinah z razbitim steklom ali na vročem asfaltu, ko je potrebno dalj časa opravljati delo.

¹⁴ V zadnjih letih se je največ kršitev in neredov zgodilo pred ali po končani prireditvi, še zlasti takrat, kadar so udeleženci (najpogosteje člani navijaških skupin) prišli dan ali več dni pred dogodkom in so prosti čas preživljali skoraj praviloma z obiskovanjem gostinskih lokalov.

¹⁵ Organizirane skupine navijaških skupin, organizirane skupine za udeležbo na kulturnih prireditvah, koncertih, javnih shodih in prireditvah, protestih in demonstracijah ipd.

usmerjajo ali jih celo varujejo pred drugimi, nasprotnimi skupinami (najpogosteje pripadniki različnih navijaških skupin). V primeru potrebe po koncentraciji policistov se le-ti zberejo na določeni točki, odkoder lahko ukrepajo v zbornih postopkih oziroma formacijah, skladno z odločitvami vodje zavarovanja. Zaradi lastnosti in učinkovitosti službenih psov so le-ti uporabni za varovanje postopkov policistov in še posebej za »obvladovanje« nasilnih skupin pri množičnih kršitvah javnega reda oziroma pri vzpostavljanju javnega reda in miru.

Posebno poglavje med oblikami javnih zbiranj predstavljajo športne prireditve, med katerimi izstopajo izbruhi nasilja in huliganstva na nogometnih igriščih in ob njem. Kljub prizadevanjem in sredstvom, vloženih v zadnjih dvajsetih letih, to predstavlja še vedno izjemno pereč problem (Cameron, 2004). Veliko strokovnih člankov, razprav, konferenc in nenazadnje skupnih ukrepov evropskih pristojnih institucij ter pristojnih institucij in organizacij znotraj posameznih držav je združenih v strategiji boja Evropske unije proti nasilju v športu. Skladno s tem delujejo tudi številne institucije, ki so ustanovljene z namenom zmanjševanja tovrstnega problema in odpravljanja vzrokov zanje¹⁶. Te aktivnosti so še posebej pomembne, ker se je nasilje z nogometnih igrišč »preselilo v urbane predele in središča mesta, pa tudi sodelujoči v takšnem nasilju so se spremenili, saj vlogo nogometnih navijačev zdaj prevzemajo mladi ljudje iz problematičnih sosesk, huliganizem pa se povezuje z urbanim nasiljem« (Cameron, 2004: 11). Vloga policije pri tovrstnih prireditvah je izredno pomembna, saj se največ izbruhov nasilja dogaja na relacijah potovanja in v okolici prireditvenega prostora.¹⁷ V primerjavi z drugimi evropskimi državami v Sloveniji nimamo tovrstne problematike, čeprav se nam občasni izbruhi pripadnikov Viol iz Maribora ali Green dragons-ov zdijo zelo problematični. Obe skupini sta bili ustanovljeni ob koncu osemdesetih let in ob osamosvojitvi države, ko »so nogometni klubi dobili priložnost, da zaigrajo v prvi državni ligi, s tem pa priložnost dobile tudi navijaške skupine« (Huselja, 1999: 120). Pri zagotavljanju varnosti na relacijah potovanja pripadnikov navijaških skupin imajo VSP s službenimi psi izredno pomembno vlogo (Belovič, 2008). Odločen VSP z odločnim službenim psom lahko sam prepreči roparsko tatvino na bencinskem servisu, kjer se radi ustavljajo in oskrbujejo, ne le z gorivom. Tudi uporaba službenega psa brez nagobčnika na vrvici je izredno učinkovita v »kontaktih« z nasilnimi pripadniki navijaških skupin. Pri tem je izrednega pomena usposobljenost tako VSP kot službenega psa ter usklajenost postopkov z ostalimi policisti. Pri tem morata oba imeti tudi zaščitno opremo, saj so vsi, ki stojijo nasproti nasilne skupine, deležni sovraštva in nasilja, ki se manifestira z besedami, grožnjami, fizično silo in obmetavanjem kamnov, granitnih kock, steklenic, pločevink in drugih predmetov.

4 UPORABA SLUŽBENIH PSOV ZA SPECIALISTIČNO UPORABO PRI PREPREČEVANJU NASILJA

Službene pse za specialistično uporabo ločimo v dve glavni skupini, in sicer službene pse za odkrivanje prepovedanih drog ter službene pse za odkrivanje eksplozivov (Syilagy, 1998). Čeprav je področje prepovedanih drog tesno povezano tudi z nasiljem, bom pozornost usmeril le na službene pse za odkrivanje različnih vrst eksplozivov ter eksplozivnih sredstev. Namreč

¹⁶ V letošnjem letu bomo imeli z evropskim nogometnim prvenstvom v Avstriji in Švici praktični preizkus dosedanjega dela pristojnih institucij in organizacij. Še posebej zaradi tega, ker so odslej vsa varovanja velikih športnih prireditev zahteven projekt ob »Evropi brez meja«.

¹⁷ Čeprav slovenska nogometna reprezentanca ne sodeluje na evropskem prvenstvu, bo slovenska policija imela kar zahtevno nalogo, saj bo na južni meji »sprejemala« hrvaške navijače, ki so se na dosedanjih večjih športnih prireditvah skoraj praviloma pokazali kot zelo nasilni, celo na smučarskih štadionih ter bazenih. Avstrijska policija bo celo uvedla začasno mejno kontrolo na avstrijsko – slovenski meji, s čimer bo v bistvu že začela izvajati priprave oziroma ukrepe za uspešno varovanje nogometnih tekem oziroma evropskega nogometnega prvenstva. To tudi potrjuje zahtevnost in predvsem kompleksnost policijskega dela.

ti psi igrajo aktivno vlogo pri proti-terorističnem delovanju. Službeni psi so usposobljeni za delo v najrazličnejših situacijah in okoliščinah. Posebnost teh službenih psov je, da najdubo eksploziva nakazujejo pasivno, tako da se usedejo ali uležejo, saj bi ob drugačnem načinu nakazovanja oziroma dotiku eksploziva ali eksplozivne naprave lahko sprožili eksplozijo.

Skoraj vse evropske države se danes srečujejo, bodisi z domačim ali mednarodnim terorizmom, zato je tudi paleta ukrepov, ki jih izvajajo vse države samostojno in skupaj v okviru vseevropskega sodelovanja in povezanosti, zelo velika. V segmentu policijskega dela imajo VSP s službenimi psi za odkrivanje eksplozivov vidno mesto pri opravljanju mejne kontrole na državni meji z Hrvaško, na vseh letališčih in pristaniščih. Ukrepi za preprečitev prometa vnosa sredstev za teroristično dejavnost so obširni in po ocenah tako naših kot tujih strokovnjakov na visokem strokovnem nivoju. To še posebej velja od vstopa Slovenije v »schengenski prostor« (Furman, 2006), kjer ni mejnih kontrol, vendar zaradi temeljitega dela na zunanjih mejah in izravnalnih ukrepov, to ne pomeni manj varnosti v državah članicah (Gašperlin, 2006). Sicer pa vsako neupoštevanje schengenskih standardov »lahko povzroči tudi veliko gospodarsko škodo in varnostna tveganja« (Mihovec, 2007: 117).

Poleg opravljanja nalog policije na državni meji VSP opravljajo tudi pomembne naloge pri varovanju varovanih oseb in objektov. Te naloge so se intenzivirale v času predsedovanja naše države Evropski uniji, ko je v naši državi bilo precej srečanj in konferenc, katerih so se udeležili visoki predstavniki Evropske unije ter drugih držav sveta in mednarodnih organizacij.

5 ZAKLJUČEK

S pozitivnimi posledicami vsestranskega razvoja in vpliva globalizacije na življenje ljudi so se razvili tudi globalne zmogljivosti za razširjanje nasilja v vseh svojih pojavnih oblikah. Vrsta terorističnih napadov po celem svetu potrjuje zlovesčo napoved, da bo 21. stoletje zaznamovala vojna proti terorizmu in nasilju, ki ga proklamirajo (ne)znane, (ne)povezane, velike in majhne, močne in šibke skupine. In ne glede na tehnološki razvoj in druge oblike razvoja, uvedbo različnih tehničnih sredstev oziroma pripomočkov, je uporaba službenih psov pri policijskem delu še vedno aktualna. Z naraščanjem neredov in izbruhov nasilja, ki zaradi globalizacije povzročajo pretrese po celem svetu, se večja tudi zanimanje policij za še bolj vsestransko uporabo službenih psov, tako za preprečevanje nasilja ob množičnih neredih kot pri odkrivanju eksplozivov in orožja. V primerjavi z ostalimi tehničnimi in prisilnimi sredstvi so službeni psi živa bitja, zato zahtevajo poseben odnos, ki se začneja z oskrbo, procesom treninga, in ustrezno opremljenostjo. To je ključnega pomena za zakonito in strokovno uporabo službenih psov, še zlasti pa takrat ko se uporabljajo kot prisilna sredstva.

Kot sem že navedel imajo službeni psi, še zlasti kadar delujejo v formacijah oziroma v skupinah, izrazito moč in lahko učinkovito pomagajo policistom pri različnih nalogah. Zaradi posebne moči je potrebna uporaba službenih psov kot prisilno sredstvo uporabljati ne samo v skladu z načelom zakonitosti, ampak tudi hitro, odločno in po pravilih stroke, ki so na področju uporabe službenih živali še posebej pomembna. Vsako neupoštevanje tega dejstva lahko povzroči izredno negativne ali celo nevarne posledice. To še zlasti velja v primeru obravnave skupin oziroma množic ob eksplikaciji nasilja. Službeni psi so izvrstni pomočniki, ki na preventivnih akcijah policije vedno očarajo ljudi in zlasti otroke, vendar te iste živali lahko na ukaz postanejo izredno učinkovito prisilno sredstvo s ciljem preprečevanja nasilja, kar dokazujejo tudi 60. letne izkušnje VSP slovenske policije.

Rezultati sistematičnega pristopa na področju dela službenih psov slovenske policije, poleg povečanja števila VSP in službenih psov, izboljšanja na področju logistike (nabava dodatnih novih vozil za prevoz službenih psov, zaščitne in druge opreme za uporabo, treninge in oskrbo službenih psov) izdaji številnih internih aktov in usmeritev za operativno delo VSP, bodo v letu 2008 še dodatno kronali desetletno obdobje. Namreč v tem letu se bodo zaključile celovite adaptacije in novogradnje objektov za VSP in službene pse, kar trenutno slovensko policijsko kinologijo uvršča v sam evropski vrh.¹⁸ V niti eni evropski policiji niso v tako kratkem obdobju posegli v takšnem obsegu na področju vsebine, organizacije in materialnih pogojev za delo VSP in njihovih štirinožnih partnerjev. Z novimi objekti so VSP in službeni psi dobili veliko boljše pogoje, kot so jih imeli doslej, kar bo zagotovo pozitivno vplivalo tudi na njihove rezultate in nadaljnji razvoj strokovnega kinološkega znanja na področju službenih oziroma delovnih psov. S tem pa tudi na varnost vseh državljanov Republike Slovenije oziroma Evropske unije.

6 LITERATURA

- Anžič, A., Meško, G., Plazar, J., ur. (2004). Mladoletniško nasilje: zbornik razprav. 27. 10. 2003, Tacen. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Str. 19 – 80.
- Bebler, A. (2007). Uvod v evropske integracije. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Beck, U. (2003). Kaj je globalizacija? Ljubljana: Krtina.
- Belovič, M. (2008). Ko zapoje gumijevka in je pes spuščen s povodca. Ljubljana: Delo, 6. 3. 2008. Str. 6.
- Bohinc, R. (2004). Pozdravni nagovor ministra za notranje zadeve na posvetu o mladoletniškem nasilju. V zborniku: dr. A., Anžič, dr. G., Meško, J., Plazar. Mladoletniško nasilje: zbornik razprav. 27. 10. 2003, Tacen. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija. Str. 13 – 15.
- Bureš, R. (2004). Preprečevanje nasilja v športu. Ljubljana: Mednarodna športna zveza Alpe Adria.
- Cameron, M. (2004). Preprečevanje nasilja v športu: odzivi na nasilje v vsakdanjem življenju v demokratični družbi. Ljubljana: Mednarodna športna zveza Alpe Adria.
- Furman, R. (2006). Priprave in uvajanje Schengenskega pravnega reda. Revija Varnost, št. 4, str. 18 - 19. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Fogle, dr. B. (1997). Enciklopedija psov. Ljubljana: Slovenska knjiga.
- Garb, M., Bebler, A., Jelušič, L., Kopač, E., Prebilič, V., Svete, U., Vegič, V. (2007). Sedanost in prihodnost. Revija Obramba, št. 2, str. 25 – 29. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
- Gašperlin, M. (2006). Al' prav se piše Schengen ali schengen? Revija Varnost, št. 4, str. 15 - 17. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Huselja, A. (1999). Bilten: 50 let šolanja policijskih psov 1949 – 1999. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Str. 7 – 8.
- Huselja, A. (2001). Delež mladoletnikov med kršitelji javnega reda in miru. Diplomsko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Huselja, A. (2007). Vse večja učinkovitost. Revija Varnost, št. 2, str. 25 - 26. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.

¹⁸ Ob koncu leta 2007 je EVSP PU Murska Sobota začela z delom v popolnoma novi stavbi, objekt za službene pse pa predstavlja enega izmed najmodernejših te vrste, nove prostore pa so dobili tudi VSP EVSP PU Koper. V letu 2008 pa so nove objekte pridobili PP VSP Ljubljana, EVSP PU Celje, EVSP PU Krško, EVSP PU Novo mesto ter inštruktorji OŠSP. Novi objekt OŠSP je zgrajen skladno s kinološkimi standardi in je trenutno eden izmed najbolj sodobnih v Evropi. V novo adaptirane objekte pa se bodo kmalu predstavili tudi VSP in službeni psi PP VSPK Maribor.

- Huselja, A. (2007). Uporaba službenih psov in službenih konj pri varovanju javnih zbiranj. V zborniku prispevkov VIII. Slovenski dnevi varstvoslovja – varnost v sodobni družbi groženj in tveganj. Urednik B. Lobnikar. 30. maj – 1. junij 2007, Bled. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
- Huselja, A. (2008). Izkušnje in ugled – 10 let dela policije v mednarodnih civilnih misijah. Revija Obramba, št. 2, str. 20 – 22. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve republike Slovenije, Zveza slovenskih častnikov in založniško podjetje Defensor d. o. o.
- Krunic, Z. (2000). Nekateri vidiki skupne zunanje, varnostne (in obrambne) politike evropske unije. Varstvoslovje - revija za teorijo in prakso varstvoslovja, letnik 2, št. 4. Str. 356 – 365. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, VPVŠ.
- Marinšek, M., Tušak, M. (2007). Človek – žival: zdrava naveza. Maribor: Založba Pivec.
- Meško, G. (2004). Preprečevanje kriminalitete v urbanih okoljih: priročnik za lokalno samoupravo. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK v Ljubljani.
- Mihovec, J. (2007). Uvajanje schengenskih sporazumov in standardov v Republiki Sloveniji. Revija Uprava, letnik V, št. 1. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo.
- Navarro, A., Schmit, N., (2007). Kakšno Evropo želimo? Ljubljana: Delo, 26. 1. 2007. Str. 5.
- Navodilo o šolanju, uporabi in oskrbi službenih psov policije (2005), dokument Generalne policijske uprave, št. 2112-3-545990/05 z dne 16. 5. 2005, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Petrovec, D. (2003). Mediji in nasilje: obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pravila policije (2000), dokument Generalne policijske uprave, št. 0021-1-0/502401/00 z dne 29. 11. 2000, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije.
- Pravilnik o policijskih pooblastilih (2000). Uradni list Republike Slovenije št. 51/2000.
- Pravilnik o policijskih pooblastilih (2006). Uradni list Republike Slovenije št. 40/2006.
- Priročnik za vodnike službenih psov policije (2007). Oddelek za šolanje službenih psov Policijske akademije. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.
- Solana, J. (2008). Podnebne spremembe in mednarodna varnost. Ljubljana: Delo, 13. 3. 2008. Str. 5.
- Syilagyi, Z., Matlag, F., Koskovics, I., Sos, I., Zupka, S., Kertesz, P., Veress, T. (1998). The drug searching dog manual. Budimpešta: Hungarian National Police Force Headquarters Dog Handler's Training School.
- Usmeritve za delo policije ob dogodkih z različnimi stopnjami ogroženosti (2000), dokument Generalne policijske uprave, šifra 0211/1-4-221/299-00, Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.
- Vidic, J. (1999). Bilten: 50 let šolanja policijskih psov 1949 – 1999. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Str. 10-11.
- Zakon o policiji, Zpol-UPB6 (2006)., Uradni list Republike Slovenije št. 107/2006.
- Žaberl, M. (2001). Policijska pooblastila. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, VPVŠ.